

ATATÜRK'ÜN TARİH ANLAYIŞI

Dr. Zafer GÖLEN*

ÖZET

Atatürk Milli Mücadele'nin hemen ardından çok köklü yenileşme hareketlerine girişti. Yapılan çalışmalar şekli olmaktan ziyade içerikle ilgiliydi. O Türk Milleti'nin Dünya ulusları Arasındahak ettiği yeri almasını arzuluyordu. Bir taraftan yeni kurulan ülkenin temelleri bina edilirken, diğer taraftan ülkenin yurt dışındaki prestij ve konumunun düzeltilmesi için de yoğun çaba sarf ediyordu. XX. Yüzyılın başında Batı, Doğu dünyasının tamamına, tabii olarak Türklere de ikinci sınıf insan muamelesi yapıyor, bu tavrı her fırsatta dile getiriyordu. Bu durumu yakından bilen Mustafa Kemal, Türklere isnat edilen kimi zaman hakaret seviyesine varan ithamlara karşı koymak, Türk Milleti'nin gerçek kimliğini dünyaya tanıtmak, ülkede var olan kronolojik tarih anlayışından kurtulmak, sosyal tarih anlayışına geçmek için yoğun tarih çalışmaları yapılmasına karar verdi. Yapılan çalışmalar sonucu "Türk Tarih Tezi" ortaya atıldı. Türk tarihinin İslam veya Osmanlı tarihiyle sınırlı olmadığı, en az İslam sonrası tarih kadar başarılarla dolu bir İslam öncesi Türk tarihinin varlığı ortaya çıkarıldı. O tarihin sadece kronolojiden ibaret olmadığını belirterek, Türk tarihinin kültür ve uygarlığını ortaya çıkarmayı hedef edinen bir çalışma planı doğrultusunda tarihin beşeri yönünün ortaya çıkarılmasını, Türk tarihçilerine görev olarak verdi. Bu amaçla 1931 senesinde Türk Tarih Kurumunu kurdu. Tarihin hem milli hem de evrensel yanına dikkat çekerek, tarihin milletler arasında dostluk ve barış için kullanılması gerekliliğine kuvvetli bir biçimde vurgu yaptı. 1938'deki ölümüne kadar da tarihe olan ilgisi hiç azalmadı, aksine kendi döneminde yapılan tüm tarih çalışmalarının ya içinde yer aldı ya da yapılanları çok yakından takip etti.

Anahtar Kelimeler

Atatürk, Türk Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Türk Tarih Tezi, Evrensel Tarih.

---

* Burdur Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi.

ABSTRACT

Atatürk undertook very radical innovation movements just after the Turkish National Struggle for Independence the shape. He wished that the Turkish Nation would take its right position among the World Nations. The foundations of the new-established country were built, and at the same time he made an intensive effort in order to correct the country's prestige and position abroad. At the beginning of twentieth century, the West treated all the East, naturally including the Turks, as the second-class people and expressed this in every chance Mustafa Kemal, who was quite aware of this condition, made the decision that history should be studied intensively in order to oppose the accusations of Turks (by the West), which sometimes reached the level of insult; to introduce the real identity of the Turkish Nation to the World; to get rid of the current understanding of chronological history and to pass to the understanding of social history. The Turkish History Thesis was suggested as a result of the studies which had been carried out. It was brought to light that the Turkish History was not limited with the Islam History or Ottoman History and before the Islam there had been a Turkish History which was full of at least as many accomplishments as the Post-Islam History. He pointed out that history did not only consist of chronology, and charged the Turkish historians with the duty of revealing the contributions of human beings to the history in the direction of a studying plan that aimed at revealing the culture and civilization of the Turkish History. To achieve this goal he founded the Turkish Historical Society in 1931. Attracting attention to both national and universal sides of history, he emphasized that history had to be used for international friendship and peace. His interest in history had never become less till his death in 1938, on the contrary he participated in all of the historical studies which were carried out in this time or followed the studies at close range.

Key Words

Atatürk, Turkish History, Turkish Historical Society, Turkish History Thesis, Universal History.

Giriş

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bazı Osmanlı aydınları milliyetçilik düşüncesinden etkilenmişti. Bu aydınlara göre devletin kurtuluşu, dayandığı asıl zümre olan Türklerin her alanda ön plana çıkarılmasıyla gerçekleşebilirdi. Onlara göre Türkçülük mutlaka benimsenmeli ve uygulamaya konulmalıydı. Çünkü devletin hakimiyeti altındaki diğer uluslarla karşılaştırıldığında kendine verilen görevi eksiksiz yerine getiren ve cepheden cepheye koşanlar sadece Türklerden oluşmaktaydı¹. Bu nedenle o zamana kadar küçümsenen, pek dikkate alınmayan Türkler², devlet kurumlarında hak ettikleri yerlere gelmeliydi. Bu düşünceler kimi zaman gündeme geldiyse de Osmanlı Devleti varlığını devam ettirdiği sürece tam bir uygulama alanı bulamamıştır³.

Osmanlı Devleti büyük umutlarla girdiği I. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkınca, Türk aydınlar yeni bir değerlendirme yapmak zorunda kalmışlardır. Zira devlet büyük oranda toprak kaybetmiş, çok şey beklenen cihat ilânı hiç bir işe yaramamış, sadece İngilizlerin biraz telaşlanmasına yol açmıştı. Bu gelişme Osmanlı Devleti'nin ve onun yöneticisi halifenin İslâm dünyasındaki psikolojik üstünlüğünün sonunu simgelemekteydi. Gelişen olaylar ve Anadolu'daki İstiklâl Mücadelesi'nin baskısı altında toplanan son Osmanlı Mebusan Meclisi, Türk nüfusun çoğunlukta olduğu yerleri "vatan" ve ulaştırılması hedeflenen gayeyi de

1 Büşra Ersanlı Behar, *İktidar ve Tarihi Türkiye'de "Resmî Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)*, İstanbul 1996, s.60-72; Ülkede Türkçülüğün yaygınlaşmasında Balkan Savaşları'nın çok büyük etkisi olmuştur. Nuri Doğan, *Ders Kitapları ve Sosyalleşme (1876-1918)*, İstanbul 1994, s.88-92.

2 Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çeviren Metin Kıratlı, Ankara 1991, s.1; Philip Mansel, *Dünyanın Arzuladığı Şehir Konstantinopolis 1453-1924*, Çeviren Şerif Erol, İstanbul 1996, s.6; Turhan İlgaz, "İdraksız Osmanlı", *Düşünen Siyaset*, S.7-8, Ankara 1999, s.85-86; Türk-Osmanlı ilişkisi üzerine yoğunlaşan tartışmanın sentezi için bakınız, Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti Hakkında-Kuruluşunun 700. Yılı Münasebetiyle-", *Cogito*, S.19, İstanbul 1999, s.86-90.

3 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara 1991, s.33-36; Hakkında kısa bir analiz için bakınız; Etienne Copeaux, *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, Çeviren Ali Berktaş, İstanbul 1998, 25-26.

“*milli sınırlar*” olarak ilan etti. Bu tavır önemli bir siyasal ve düşünsel dönüşümdü. O güne kadar kendini imparatorluk olarak gören devlet, kendine milli bir sınır tayin etmekte ve o toprakları kurtarmayı, daha da fazla ilerlememeyi öngörmekteydi. Böylece son Osmanlı meclisi tek bir millete dayanan ve sınırları Anadolu olan üniter devlet yapısını kendisine hedef olarak koymuştur. Bu hedef 1918’de Mustafa Kemal tarafından ortaya atılmış, ancak sultan Vahdettin tarafından onaylanmadığından uygulanamamıştır⁴.

Osmanlı Mebusan Meclisi’ni böyle bir karar almaya, milli bir vatan sınırlarını kabul etmeye zorlayan neden, Mustafa Kemal’in Anadolu’da yaptığı çalışmalardı. Mustafa Kemal daha Kurtuluş Mücadelesi’nin başlangıcı sayabileceğimiz Amasya’da iki şeyi kuvvetle vurgulamıştır: “*millet*” ve “*vatan*”. Millet ve vatandan kasıt, Türk milleti ve Türk yurdu yani Anadolu idi. Amasya’da üzerinde durulan konular Erzurum ve Sivas kongrelerinde de aynı kuvvet ve kararlılıkla dile getirilmiştir⁵.

Büyük fedakârlıklarla geçen Kurtuluş Mücadelesi sonunda “*Misâk-ı Milli’de*” kabul edilen sınırlara ulaşılmış ve 29 Ekim 1923’te yeni Türk Devleti’nin kurulduğu tüm dünyaya ilân edilmiştir. Genç cumhuriyet savaş alanlarında kazandığı başarıyı Lozan’da siyasal alanda da perçinleyerek bağımsız dünya devletleri arasındaki yerini almıştır. Ancak Mustafa Kemal’in de dediği gibi, “*savaş yeni başlıyordu*”. Ülke ve millet her alanda hizmet bekliyordu. Fakat daha da önemlisi o zamana kadar tebaa olarak yaşamış olan halka millet şuurunun verilmesi gerekiyordu. Bunun için halkın öncelikle eğitilmesi ve dünyadaki çağdaş yaşam düzeyine çıkartılması gerekliydi. İmparatorluk zihniyeti içinde yetişmiş insanlardan bir millet ortaya çıkarmak oldukça zor bir deneyimdi. Bu nedenle Atatürk bu

---

4 Cihat ilanı ve gelişmeler için bakınız, Mete Tunçay, *Cihat ve Tehcir*, İstanbul 1991, 10-55; Mustafa Kemal’in düşünceleri için bakınız, Philip Mansel, *Sultanların İhtişamı*, Çeviren Nigâr Alemdar, İstanbul 1998, s.113, 119; *Hafız İbrahim Demiralay’ın Hatıratı ve Isparta’da Milli Mücadele İle İlgili Belgeler*, Yayına Hazırlayanlar Bayram Kodaman-Hasan Babacan, Isparta 1998, s.7; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.III, K.3, Ankara 1991, s.398-416.

5 Dönemin gelişmeleri ve ayrıntılar için bakınız, *Nutuk*, s.19-225; Hamza Eroğlu, *Türk İnkılabı Tarihi*, İstanbul 1982, s.177-202.

deneyimi gerçekleştirirken kendisine en fazla yardım edecek tarihi araştırmaya ve araştırtmaya başladı. Onun tarih araştırmalarına yönelmesinin tek sebebi bu değildi. Avrupalı tarihçiler bazen çalışmalarında Türk milletine hakarete varacak tarzda saldırıda bulunuyor, fakat kendilerine gerekli cevaplar verilemiyordu. Mustafa Kemal bu saldırıların asılsızlığının bir an önce ortaya konması için tarih çalışmalarının kaçınılmaz olduğuna inanıyordu.

A. Atatürk'ü Tarih Araştırmaları Yapmaya Yönelten Nedenler

1. Batılı Tarihçilerin İddiaları

a. Türklerin Sarı Irktan Oldukları İddiaları

Avrupa'da yeniçağ sonlarında dünyadaki insanlar ileri ve geri zekâlı olarak çeşitli tasniflere tabi tutuldu. İddia sahiplerine göre en zeki ırk beyaz ırk idi. Ardından sarı, siyah, kızıl ırka mensup olanlar geliyordu. Bu konuda yapılan araştırmalarda, Türklerin sarı ırka mensup olduğu iddia edilmeye başlandı. Türklerin sarı ırktan olması demek, zeka yoksunu olması anlamına geliyordu. Cumhuriyet yıllarına kadar ülkemizde ciddi bir antropolojik çalışma yapılmadığından, bu iddiaya karşılık verecek bilim adamları yoktu. Batılı tarihçilerin çalışmalarını kullanan bazı yerli yazarlar da Türklerin sarı ırka mensup olduğunu savunmaktaydılar. Konuyla ilgili olarak Afet İnan'ın anlattıkları şöyledir: "1928 yılında, Fransızca coğrafya kitaplarının birinde, Türk ırkının sarı ırka mensup olduğu ve Avrupa zihniyetine göre ikinci nevi bir insan tipi olduğu yazılı idi. Kendisine gösterdim. Böyle midir? Dedim. "Hayır, olamaz, bunun üzerinde meşgul olalım. Sen çalış" dediler⁶. Tüm bu yanlış anlamaları ve suçlamaları reddetmek üzere Türk ırkının mensup olduğu ırk gurubunu tespit için geniş çaplı araştırmalar başlamıştır⁷. Atatürk, yoğun tarih araştırmalarının

6 Afet İnan, "Atatürk ve Tarih Tezi", *Bellekten*, C.III, S.10, Ankara 1939, s.244; Halil Berktaş, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü*, İstanbul 1983, 14-16.

7 Enver Ziya Karal, "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", *Atatürkçülük*, C.II, İstanbul 1988, s.158-159; Bu iddialara cevap vermek için bizzat Atatürk'ün emriyle yazdırılan Türk Tarihinin

ilk sonuçlarını 1930'daki Türk Ocakları Kurultayı konuşmasında açıklamıştır. Hemen ardından da 15 Nisan 1931'de Türk Tarih Tetkik Cemiyeti kurulmuştur⁸. 1937'de Afet İnan tarafından bu konuda bugüne kadar yapılmış en geniş kapsamlı kafa ölçümü yapılarak Türk ırkının beyaz ırka mensup olduğu kanıtlanmıştır⁹. Ancak Batılı tarihçiler yapılan çalışmalara ve tezlerinin defalarca çürütülmesine rağmen, günümüzde dahi Türklerin sarı ırktan olduklarını iddia etmekten vazgeçmemişlerdir¹⁰.

b. Türkler Hakkındaki Olumsuz Düşünceler

Antropolojik iddialar Türklerin medeni gelişmeden uzak olduğunu

---

Ana Hatları adlı eserde konuya ilişkin değerlendirmeler şöyledir: "Türklerin yalnız harp ile başkalarının memleketlerini ele geçirmek gaye ve gayretiyle yaşayarak medeniyete hâdim olmadıkları yolundaki garazkâr iddia ve iftûraların artık mevsimi geçmiştir. Asirdide Hıristiyanlık davalarının doğurduğu bu iptidâî telâkki ve telkinlerle beşeriyetin bir kısmında diğerine karşı kin ve husumet hisleri aşılamanın ne kadar gayri insanî ve gayri medenî olduğunun anlaşılması zamanları gelmiştir. Türkleri, yalnız her milletin tarihinde görülmüş neviden bazı şedid hareketleri ile tanıtmayı çalışmayı şiar edinmiş olanların, bu hareketlerinde ne kadar haksız ve insafsız olduklarını görmeleri için bütün maziye bir tarafa bırakarak, sadece son umumî harbi ve bunun muhtelif safhaları içinde yalnız Alman ve Fransız milletlerinin çarpışma şekillerini hatırlamak yetmez mi? Türkler aleyhinde menşei Hıristiyanlık taassubu olan ve asırlarca yürütülen garazkâr telkinlerin saf ve bitaraf kalması lâzım gelen ilim ruhu içine de sokulmuş olması teessüfe değer hallerdendir.." Görüldüğü gibi Batı saldırganlarına karşı son derece dikkatle düşünülmüş fikirlerle savunulmaya geçilmiştir. **Türk Tarihinin Ana Hatları-Methal Kısmı-**, Ankara 1931, s.69-70.

8 Feridun Akozan, "Atatürk, Sanat ve Sanatkâr (Sanatçı)", **Atatürkçülük**, C.II, İstanbul 1988, s.146.

9 Bu çalışmada 40.000 Türkün kafa ölçümü yapılmıştır. Copeaux, a.g.e., s.35, Antropolojik ölçüm sonuçlarını ve bu materyalin kıymetini değerlendiren Jönev Üniversitesi Antropoloji Profesörü, Pittard 60.000 kişinin ölçümünün yapıldığını belirtmiştir. O çalışma hakkında şunları ifade etmektedir; "Atatürk bu araştırmaları emretmekle ilimin minnettarlığını kazanmıştır. Ve antropologlar Onun hatırasını daima takdis edeceklerdir.", Eugène Pittard, "Atatürk'ün Hatırasını Tazim", **Bellefen**, C.III, S.10, Ankara 1939, s.189. Benzeri antropolojik ölçümler ve sonuçları için bakınız, Şevket Aziz Kansu, "Kız ve Erkek Türk Çocukları Üzerinde Antropometrik Araştırmalar", **Bellefen**, C.III, S.9, Ankara 1939, s.69-79; Şevket Aziz Kansu, "Anadolunun İrk Tarihi Üzerine Antropolojik Bir Tetkik [1]", **Bellefen**, C.III, S.9, Ankara 1939, s.127-131.

10 Anadolu Selçukluları hakkında en geniş araştırmalardan birini yapan Fransız tarihçi Claude Cahen 1968 yılında bitirdiği çalışmasının daha ilk cümlesinde, Türklerin sarı ırka mensup olduklarını tırnak içinde göstermekten kendini alamamıştır. Kitabın ilk paragrafı aynen şöyledir: "Türklerin Ural-Altaylı diye adlandırılan ve sınırları kesinlikle bilinmeyen bir daldan

açıklamaya yetmemiştir. Antropolojinin bıraktığı boşluğu, Batılı tarihçiler ve siyasetçiler tarafından çok beğenilen ve takdir gören Adam Smith doldurmuştur. Smith insanlık tarihinin avcılık, hayvancılık, tarım ve ticaret olmak üzere dört aşamadan geçtiğini iddia etmiştir. O Siyah Afrika ve Kuzey Amerika yerlilerinin avcılık aşamasında, Orta Asya halklarının göçebelik aşamasında ve Doğu dünyasının büyük bölümünün tarım aşamasında olduğunu belirtmiştir. Sadece Batı Avrupa'nın dördüncü ve son aşamada olduğunu kabul etmiştir. Smith'in iddiaları sonucu dünyanın Avrupa dışındaki tüm bölgelerinin medeniyetten yoksun olduğu kabul edilmiştir. Batı, dünyanın geri kalanını medenileştirmek amacıyla harekete geçmiş ve medeniyet karşılığında dünyayı sömürge haline getirmiştir. İddiaya göre Türkler ya ikinci ya üçüncü gruba dahil edilmişlerdir. Bu yüzden Türkler ve Türk Devleti olan Osmanlılara da medeniyet götürülmesi ve öğretilmesi gerekmiştir. Batı bu düşünce ile 1920'lere kadar ilerlemiş, ancak Türk milleti karşısında istediği başarıyı elde edememiştir. Braudel'in yerinde tespitiyle bir tek Türkiye ortak kaderin dışında kalmıştır. Mustafa Kemal'in gösterdiği ani ve parlak tepki hem bağımsızlığı sağlamış hem de diğer İslâm ülkelerine örnek olmuştur¹¹.

Yukarıdaki iddiaların yanında psikolojik bir takım unsurlar da Türkler hakkında olumsuz yargıların doğmasına yol açmıştır. Osmanlı topraklarını gezen bazı seyyahlar, Türklerin kötülüklerinden ve barbarlıklarından bahsetmişlerdir. Onların bu düşünceleri milletlerine mal olmuş ve Türklerin Batı kamuoyunda "*barbar, cahil, kaba saba*" insanlar olarak

---

geldikleri sanılmaktadır. "Sarı" ırk denilen ve Amerika Kızılderililerinin bir bölümünü, belki de tümünü içine alan bir ırkın üyeleri olmaları mümkündür." Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**, Çeviren Yıldız Moran, İstanbul 1984, s.21; Cahen aynı eserin biraz değiştirilmiş son versiyonunda bu yaklaşımını değiştirmiştir. Ancak bu kez de ilk eserde "Türkleri tamamen göçebe olarak düşünmemek gerekir" ifadesini kullanırken (Yukarıdaki eser, s.23). Eserin yeni kaleme alınmış (1988 yılı) Fransızca nüshasının ilk sayfasında bu kez kesin olarak Türklerin göçebe olduğuna her nedense vurgu yapmaktan geri kalmamıştır. ("Adam Smith'in teorisi atf mı?"). Claude Cahen, a.g.e., Çeviren Erol Üyepazarcı, İstanbul 2000, s.1.

11 Josep Fontana, **Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması**, Çeviren Nurettin Elhüseyni, İstanbul 1995, s.147-148; Fernand Braudel, **Uygarlıkların Grameri**, Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara 1996, s.115.

algılanmasına yol açmıştır¹². Örneğin XVIII. Yüzyılın sonlarında Mısır'ı gezen Fransız seyyah Volney, Mısır'ın ve Mısırlıların zorba ve zalim Türklerden kurtarılması gerektiğini açıkça yazmakta hiç bir sakınca görmemiştir¹³. Cahen'e göre bu nefretin nedeni Osmanlıların başka herhangi bir doğu milletinden çok daha fazla Avrupa ile savaşması ve Hıristiyanlığı tehdit etmesinden kaynaklanmıştır. Cahen'in tespiti Cumhuriyet'in ilk yıllarında hazırlanan lise tarih ders kitaplarının önsözünde belirtilmiştir. Eserin girişinde "1000 yıldan fazla süren İslâmlık-Hıristiyanlık davalarının doğurduğu husumet duygusile mutaassıp müverrihler bu davalarda asırlarca İslâmlığın pişdarlığını yapan Türklerin tarihini kan ve ateş maceralarından ibaret göstermeğe savaştılar..." denilerek uzun mücadelenin olumsuz sonuçlarına atıfta bulunulmuştur¹⁴. Bu uzun ve yıpratıcı mücadele sonucunda Avrupa'nın gözünde Türklükle ilgili her şey Hıristiyanlara baskı yapan, zorba, kötü ve tiksiniç bir kavram haline gelmiştir¹⁵. Batı aydınının yeni ve yakınçağlardaki düşüncesi XX. yüzyılda da değişmemiştir. Balkan savaşları esnasında Fransa'da haçlı zihniyetini yansıtan türde basılan kartpostallar¹⁶, İngilizlerin Çanakkale'ye savaşmaya gelirken ki düşünceleri, tıpkı bir önceki yüzyıldaki gibidir¹⁷. Yüzyıl-

12 Zafer Gölen, "Baron de Tott'un Seyahatnâmesine Dair", **Bilge**, S.17, Ankara 1998, s.69-71; Zafer Gölen, "Avrupa'da Türk Düşüncesinin Oluşumu", **Dönence**, S.3, Isparta 1998, s.9-13.

13 Volney, **Harabeler**, Çeviren Kazım Akses, İstanbul 1946, s.7.

14 **Tarih III**, Ankara 1941, s.V. (Eserin 3. baskısıdır. İlk olarak Maarif Vekilliği Talim ve Terbiye Heyetininin 12-VI-1932 tarih ve 11 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.)

15 Cahen, **a.g.e.**, s.14; Bu uzun ve yıpratıcı mücadelenin sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Onur Bilge Kula, **Alman Kültüründe Türk İmgesi**, C.I,II,III. Kula, bu uzun tarihi karşılaşmanın Batı aydınının, din adamının, halkının kafasında Türk imgesinin nasıl ve hangi şartlarda oluştuğunu, Türk düşmanlığının nasıl bir motif gibi işlendiğini tarihi süreç içerisinde gözler önüne sermektedir. Cahen'in açıkça ifade etmekten çekindiği gerçekleri Kula olduğu gibi gözler önüne sermiştir. Batı, İstanbul'un fethini ve Anadolu'nun Türklerin elinde olmasını hiç bir zaman içine sindirememiştir. Onlara göre Türkler, geldikleri yere yani Orta Asya'ya geri dönmeliydiler. Karal, **Atatürk'ün Türk Tarih Tezi**, s.159.

16 Bu dönemde Batı'nın Türk Düşmanlığı o kadar ileri boyutlara varmıştır ki, hemen hemen her vesile ve araç Türk düşmanlığı yapmak için kullanılmıştır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Kerem Topuz, "Kartpostal Karikatürü, Abdülhamid ve Türkiye'nin İmajı", **Tombak**, S.23, İstanbul 1998, s.43-52.

17 Alan Moorehead, **Çanakkale Geçilmez**, Çeviren Günay Salman, İstanbul 1972, s. 52-63.

lardan beri İslâmın dinamizmini temsil eden Türk, saldırganlık ile bir tutulmuştur. Buna karşın Hıristiyan alemi baştan başa kin ve intikam dolu telkinlerle beslenmiştir. Onlara göre, “*Türk, Hıristiyan milletlere zorla boyunduruk geçirmiş, her türlü medenî vasıf ve kabiliyetten yoksun, aşağı sınıftan bir insandır, atının ayak bastığı yerde ot bitmez; uygarlık düşmanı, kötülük kaynağıdır ve medenî milletler arasında onun yeri yoktur.*” İngiliz başbakanı Gladstone, “Dünya yüzünden Türklerin kötülüklerini kaldırmanın bir tek çaresi vardır ki, o da dünya yüzünden kendi vücutlarının kaldırılmasıdır” demekten kendini alamamıştır. I. Dünya Savaşı’ndan sonra Türk milletine karşı takınılan tavır yüzyıllardan beri beslenen bu düşüncelerin eseri olmuştur¹⁸.

Bu iddialara ilâveten, XX. yüzyılın ilk yarısının sonlarına kadar batılı araştırmacılar Türklerle Moğolları birbirinden farklı düşünmemişlerdir. Batılı araştırmacıların, Türklerle Moğolları aynı ırkın mensubuymuş gibi kabul etmelerinin nedeni, her iki milleti de sarı ırka mensup görmelerinden kaynaklanmıştır. Bu düşüncenin sonucunda Moğollar tarafından yapılan katliamların tamamı Türklere mal edilmiştir. Türkler medeniyet düşmanı kan içici insanlar olarak gösterilmiştir. Moğol katliamlarından en fazla etkilenen ve acı çeken millet Türkler olmasına rağmen, Batılılar tarafından kendi milletlerini katleden bir duruma düşürülmüşlerdir. Halbuki Batılar bu katliamlara ne maruz kalmışlar ne de Moğollarla karşılaşmışlardır. Sadece doğudan gelen korkunç haberler karşısında korkmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Çünkü Moğollar hiç bir zaman Orta Avrupa’dan öteye geçmemişlerdir. Mustafa Kemal bu iddia ve saldırılara bir cevap verilmesini istemiştir. Bu yüzden Cumhuriyet dönemi tarihçilerinin ilk üzerinde durdukları mesele Türklerin ve Moğolların ayrı birer ırk olduğunu ispatlamak olmuştur¹⁹.

18 Bekir Sıtkı Baykal, “Atatürk ve Tarih”, *Belleten*, C.XXXV, S.140, Ankara 1971, s.536-537.

19 Moğollar ve batılıların Moğollara bakışı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Robert Marshall, *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*, Çeviren Füsün Doruker, İstanbul 1996, 139 s.; W. Bruce Lincoln, *Vahşi Batı, Sibirya ve Ruslar*, Çeviren Mehmet Harmanacı, İstanbul 1996, s.3-24.

c. Anadolu Üzerindeki Hak İddiaları

Anadolu üzerindeki hak iddialarının kaynağı 1071 tarihinde Anadolu kapılarının Türklere açılmasıyla başlamıştır. Türkler önce Anadolu, ardından Trakya, Balkanlar ve tüm Orta Avrupa'yı ele geçirmişlerdi. Özellikle Türklerin İstanbul'u fethiyle başlayan korkular, Viyana'yı kuşatmasıyla en üst noktasına tırmanmıştı. Batı için Türkler mutlaka durdurulması gereken bir güç halini almışlardı. Batı bu fırsatı 1683'teki II. Viyana bozgunuyla yakaladı. 1683 zaferi Türklere karşı kazanılmış sıradan bir askerî başarı değildi. Türklere karşı elde edilen başarı, bir halkası günümüze kadar gelen Şark Meselesi'nin de en önemli halkasını oluşturmaktaydı. Şark Meselesi dahilinde hazırlanan plana göre, Türkler önce Avrupa'dan, ardından Balkanlardan atılacak, İstanbul alınarak kadim Bizans yeniden tesis edilecek, daha sonra ise Türkler bütün Anadolu'dan kovularak geldikleri yere yani Orta Asya'ya gönderilecekti. Bu plan her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılmış ve tavizsiz bir biçimde uygulamaya konulmuştur²⁰.

Şark Meselesi'nin bir parçası da Yunan Devleti'nin kurulmasıdır. Kurulan yeni devlet hemen Anadolu ve İstanbul üzerinde hak talep etmeye başlamıştır. Yunanlılar, Anadolu üzerindeki hak iddialarında tarihi kullanmışlar ve eski Grek ve Bizans'ın kültürel varisi olduklarını iddia etmişlerdir. Batı'da yapılan araştırmalarla da Yunanlılar desteklenmiştir. Türkiye'de eski Anadolu medeniyetlerini araştıran bir kurum olmadığından Yunanlıların iddialarına yeterli cevap verilememiştir. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eski Anadolu medeniyetleri araştırılmış ve önemli başarılar elde edilmiştir.

Yunanlılardan sonra Anadolu üzerinde hak talep eden ikinci millet ise Ermeniler olmuştur. Ermeniler Doğu Anadolu Bölgesi'nin kendi top-

---

20 Ayrıntılı bilgi için bakınız, Bayram Kodaman, **Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası**, Ankara 1987, s.1-3, 105-107; Arslan Topçubaşı, **Batı ve Şark Meselesi**, Ankara 2000, 274 s.

rakları olduğunu iddia ediyor, bunu ispat etmek için bir takım tarihi deliller öne sürüyorlardı²¹.

Gerek Yunanlılar gerekse Ermeniler hedeflerine ulaşabilmek için son noktayı Sevr Antlaşması ile koymak istemişlerdir. Ancak Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi ile emellerine ulaşamamışlardır. Tam tersine Anadolu'nun Türk yurdu olduğu ve öyle kalacağı Lozan'da tüm dünyaya kabul ettirilmiştir²².

2. Millî Şuur ve Millî Tarih Oluşturma Gerekliliği

Cumhuriyet Türkiye'si'nin milli bir sınırı vardı. Ancak halkın büyük kısmında milli bir düşünce yapısından söz etmek mümkün değildi. Osmanlı Devleti'nde millet kavramı dini topluluklara karşılık gelmekte ve herhangi bir etnik anlam taşımamaktaydı. Savaşlardan yeni çıkmış, o zamana kadar imparatorluk bünyesinde yaşamış, kendini milliyetinden önce diniyle tanımlayan bir millete, milli bir kimlik kazandırmak ve Anadolu'nun vatan olduğunu, geçmişin fetihçi anlayışının terk edildiğinin anlatılması lazımdı. Bu yeni durum halka en iyi tarih kullanılarak anlatılabilirdi. Bu yüzden Türk milli temeline dayanan üniter bir yapı-

21 Ermenilerin ikinci ve bugün dahi en çok tartışılan iddiaları, kendilerine sistemli bir şekilde katliam yapıldığı konusundadır. Bu iddialar kimi zaman siyasi kimi zaman ise tarihi platformlarda dile getirilerek Türkiye Cumhuriyeti rahatsız edilmiştir. Bugün Ermeni iddialarına katılmadığı bilinen Bernard Lewis'in dahi Ermeni katliamı ibaresini kullanması oldukça düşündürücü olduğu gibi, batı kamuoyunun Ermeniler tarafından nasıl yanıltıldığının ve insanların bilinçaltına katliam fikrinin nasıl yerleştirildiğinin güzel bir örnektir. Lewis, a.g.e., s.200.

22 Bu gerçeğe rağmen Batılı yazarlar Anadolu'nun Türk yurdu olmadığına ilişkin iddialarını sürdürmeye halen devam etmektedirler. Örneğin Copeaux; neredeyse eserinin başından sonuna kadar sistemli bir biçimde Anadolu'nun kadim Yunan toprağı olduğunu ve Türklerin Ermenileri katlettiğini okuyucuya hatırlatmak ister gibidir. 313 sayfalık metinden oluşan kitapta konuyla ilgili ilk bilgi 7. sayfada başlamakta, kitabın ortalama her 15 sayfasında bir tekrar edilmekte ve 311. sayfada son bulmaktadır. Eser ayrıntılarıyla tahlil edildiğinde yazar sanki Cumhuriyet döneminde tarih alanında kaydedilen gelişmelerden rahatsız olmuş gibi bir izlenim vermektedir. Çünkü okuyucuyu Türk milletinin belleğinde yer eden ve kabul gören kavramları yeniden tartışmaya davet eder bir tavır içerisindedir. Eser eleştirilmiş ve kasıtlı yapılan yorumlara Erdoğan Merçil tarafından cevap verilmiştir. Erdoğan Merçil, "Etienne Copeaux (Çev. Berkay, Ali):Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993 Türk Tarih tezinden Türk-İslâm Sentezine", **Belleten**, CLXIII, S.236, Ankara 1999, s.279-291.

lanmayı kabul ettirmek ve benimsetmek işlevini tarih üstlendi. Bu işlevin ne denli zor olduğunu anlamak için dönemin aydınlarının imparatorluk ve milli devlet kavramlarından ne anladığına bakmak yeterlidir. Konuyla ilgili olarak Falih Rıfkı şunları yazmıştır; “*Bizden Belgrad’ı aldıkları zaman, düşman delegeleri Niş kasabasını da istemişlerdi. Osmanlı delegesi ayağa kalkarak:—Ne hacet, dedi, İstanbul’u da size verelim. Babalarımız için Niş, İstanbul’a o kadar yakındı. Biz eğer Vardar’ı, Trablus’u, Girid’i ve Medineyi bırakırsak, Türk milleti yaşayamaz sanıyorduk.*” O, devletin küçülmesiyle ilgili olarak bunları düşünürken milli bilinç ve milliyetçilik konusunda daha sert ifadeler kullanır. Arapların dahi Türklerden önce Araplık bilincine ulaştıklarını buna karşın Türklerin hâlâ bu bilinçten yoksun olduğunu ifade eder. Onun Osmanlı Devleti hakkındaki düşünceleri ise şöyledir: “*İmparatorlukların sanatı sömürge ve milliyet işlemektir. Osmanlı İmparatorluğu, Trakya’dan Erzurum’a doğru, koca gövdesini yan yatırmış, memeleri sömürge ve milliyetlerin ağzına teslim etmiş, artık sütü kanı ile karışık emilen bir sağmal idi.*”²³ Görüldüğü gibi o devletin bir nevi sömürge olduğundan yakınmaktadır. Aynı tespit Balkanlar için de geçerlidir. XX. yüzyıl başlarında bir çok Türk Arnavut milliyetçiliği rüzgârına kendisini kaptırarak kendisini Arnavut olarak nitelemiştir²⁴. Bu gelişmelere bizzat şahit olan son dönem Osmanlı aydınları, halka milliyetçilik şuurunun verilmesini gerekli görüyorlardı. Çünkü devlete bağlı bütün azınlıklar milli şura erişerek bağımsızlıklarını elde etmişlerdi. Türkler ise kendilerini Müslüman olarak tanımlıyor ve milliyetlerinden bahsetmiyorlardı.

23 Atay, bazı kimselere Türk olup olmadığını sorduğunda aldığı cevap “estağfurullah” olmuştur. Yine Şam’ın güneyinde Türkleşmiş bir Araba rastlamadığını belirtirken Araplaşmamış bir Türk’e de rastlamadığını belirtmiştir. Falih Rıfkı Atay, *Zeytindağı*, İstanbul 1981, s.8, 39-41; Ortaylı, Türk ulusçuluğu en geciken ulusçuluktur değerlendirmesinin pek hazırcı bir hüküm olduğunu belirtir. Türklüğün devlet var oldukça zaruret nedeniyle ve ihtiyatla geciktirildiği düşüncesindedir. İlber Ortaylı, “Osmanlı Kimliği”, *Cogito*, S.19; İstanbul 1999, s.81; Oktay Gökdemir-İbrahim Bozkurt, “700. Yıl ve Osmanlı İmparatorluğu tartışmaları Üzerine”, *Düşünen Siyaset*, S.7-8, Ankara 1999, s.93.

24 Bölgedeki halkı Türklükten uzaklaştıran ve Arnavut milliyetçiliğine yaklaştıran politikalar için bakınız, Yavuz Bülent Bakiler, *Üsküp’ten Kosova’ya*, Ankara 1996, s.101.

Bu ümmetçi anlayışın bir an evvel yıkılarak Türk kimliğinin oluşturulması acilen gerekliydi²⁵.

3. Cumhuriyet Öncesi Tarih Araştırmalarının Yetersizliği

Cumhuriyet öncesinde tarih yazıcılığı vakaların günü gününe kayıtlarından ibaret olup, bu yazım türünde herhangi bir yorum ve eleştiriye rastlamak mümkün değildir. Anlatılan olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmamış, yorum yapılmamış, olaylar eleştirilmemiş, yararlanan kaynaklar gösterilmemiştir. Eserler nakilci-hikâyeci tarzda kaleme alınmışlardır²⁶. Gerek devletin maaşlı memurları olan vakanüvisler, gerekse özel tarih yazarları bu kalıpların dışına pek çıkmamışlardır. Resmi tarih kayıtlarının yanında sadece bir sefer veya olayın konu edildiği eserler de yine aynı metotla kaleme alınmıştır. Bu eserlerin hemen hemen tamamında yöneticiler tarafından verilen her karardan övgüyle bahsedilmiş ve kimi zaman üzücü hadiseler yazarlar tarafından görmezlikten gelinebilmiştir²⁷.

Cumhuriyet öncesi tarih yazarlarını iki grupta ele almak mümkündür. Birinci grupta yer alanlar velinimetleri kabul ettikleri insanları yüceltmişler, bu nedenle bir çok olumsuz olayı görmezlikten gelerek eserlerine dahil etmemişlerdir. İkinci gruptaki yazarlar ise elitler arası politik mücadeleleri kaybetmiş kişilerden oluşmuştur. Bu gruptakiler iktidar yo-

25 Tarih III, s.V, Doğan, a.g.e., s.50-51, 86.

26 Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), Hazırlayan Necdet Öztürk, İstanbul 2000, s.XXIV-XXV; Behar, a.g.e., s.41-46. Osmanlı tarih yazıcılığı özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında bir atılım içine girmiştir. Cevdet Paşa'nın Tarih-i Devlet-i Aliyye ve Mustafa Nuri Paşa'nın Netayic-ül Vukuat adlı eserleri klasik yazım tarzının dışında yazılmışlardır. Ancak bu eserlerin Osmanlı halkının tarih anlayışını değiştirdiğini iddia etmek mümkün değildir. Behar, a.g.e.,53-58; Bayaram Kodaman, "Atatürk'ün Tarih Anlayışı", Cumhuriyet'in Tarihî-Fikrî Temelleri ve Atatürk, Isparta 1999, s.88; Cevdet Paşa tarihinin tahlili için bakınız, Christoph K. Neumann, Araç Tarih Amaç Tanzimat Tarih-i Cevdet'in Siyasi Anlamı, Çeviren Meltem Arun, İstanbul 2000, 248 s.

27 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Şehabettin Tekindağ, "Osmanlı Tarih Yazıcılığı", Belleten, C.XXXV, S.140, Ankara 1971, s.655-663; Nicolas Vantin, "Bir Osmanlı Türkü Yaptığı Seyahati Niçin Anlatırdı?", Cogito, S.19, İstanbul 1999, s.162-165.

lunu kendilerine tekrar açmak veya hiç değilse politik mücadeleyi kazananların gücünü kırmak amacıyla taraflı ve karanlık politik çürüme öyküleri yazmışlardır. Bu nedenle yazılanların çoğu zaman sorgulanması gerekmiştir²⁸.

Yazarların kullandıkları metot eksikliği ve kişisel zaafı yanında, kaleme alınan eserlerin büyük bölümünde Türk tarihine ilişkin her hangi bir kayda rastlamak mümkün değildir. Eserler ya Osmanlı hanedanının ilk padişahı Osman'la başlamış ya da Osmanlı tarihi İslâm tarihinin bir bölümü olarak kaleme alınmıştır²⁹.

Bu eserlerde İslâm öncesi Türk tarihi ile ilgili herhangi bir bölümün olmaması, Türk tarihinin Osmanlı tarihi ile sınırlı olduğu gibi bir izlenimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde İslâm öncesi Türk tarihine ait bilinenler yok denecek kadar azdı. Buna ilaveten yazılan tarihlerde milliyet bilinci yer almadığı gibi daha ziyade ümmet temeli işlenmişti. Mustafa Kemal bu tarih yazıcılığındaki büyük eksikliği dikkate alarak milli bir tarih yazma sürecinin de başlatılması gerekliliğine inanıyordu. Bu nedenle dikkatini İslâmiyet öncesi Türk tarihine yöneltmiş ve Türk Tarih Tezi ortaya atılarak bu konuda önemli gelişmeler sağlanmıştır³⁰.

---

28 Rıfa'at Ali Abou-el-haj, **Modern Devletin Doğuşu-16. Yüzyıldan 18. yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu-**, Çeviren Oktay Özel-Canay Şahin, Ankara 2000, s.58-62; Donald Quataert, **Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü**, Çeviren Tansel Güney, İstanbul 1999, s.28.

29 Örneğin tanınmış Osmanlı tarihçisi Gelibolulu Mustafa Ali'nin *Künhü'l-âhbar*'ı bu türden bir eserdir. 4 ciltlik eserin sadece 4. cildi Osmanlı tarihine ayrılmış ilk 3 ciltte İslâm tarihi yer almıştır. Cornell H. Fleischer, **Tarihçi Mustafa Âli**, Çeviren Ayla Ortaç, İstanbul 1996, s.253-254; Lütfi Paşa'nın *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı ise Sultan Osman ile başlayıp Lütfi Paşa'nın yaşadığı döneme yani Sultan Süleyman zamanına kadar gelmiştir. Eserde Osman Gazi öncesine dair her hangi bir bölüm söz konusu değildir. Lütfi Paşa, **Tevârih-i Âl-i Osman**, İstanbul 1341, s.7; Bu yazın Cumhuriyet devrine kadar devam etmiştir. Örneğin 1891 tarihinde kaleme alınan 2 ciltlik bir Osmanlı tarihinde eski formatın aynen kullanıldığı görülmektedir. Eserin ilk 64 sayfasında İslâm tarihinin kısa bir özeti yapılmış, kalan kısım ise her padişahın icraatları ayrı ayrı anlatılacak şekilde kaleme alınmıştır. Abdurrahman Şeref, **Tarih-i Devlet-i Osmaniyye**, C.I, İstanbul 1315, 350 s.; C.II, 1318, 423 s.

30 Kodaman, **Atatürk'ün Tarih Anlayışı**, s.87-89; Berktaş, a.g.e., s.15.

B. Atatürk'ün Tarih Anlayışı

1. Tarih Araştırma Programı

Mustafa Kemal'in tarihe olan ilgisi onun kendi ifadesine göre, okul yıllarına kadar uzanır. Çanakkale cephesinde üstlendiği görevleri içeren "Arıburnu Muharebeleri Raporu" adlı eserinin ilk kelimesi tarihtir. O eserini gelecek kuşaklara doğru bilgi aktarmak için kaleme aldığını belirtmiştir. Yaptığı inkılapları halka ve meclise anlatmak için sık sık tarihin tanıklığına başvurmuş ve bu sayede muhaliflerini iknâ etmiştir. Tarihe olan ilgisi ve verdiği değer kendisine fahri profesörlük verileceği zaman somut olarak ortaya çıkmıştır. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Medresesi Müderrisler Meclisinin kararı ile kendisine 1923'te Fahrî Edebiyat Profesörlüğü takdim edileceği zaman, edebiyattan ziyade tarihle daha çok ilgilendiğini belirterek profesörlük beratının tarihe ait olmasını istemiştir³¹.

Atatürk hem ilgi duyduğu bir alanda gerçeklerin gün ışığına çıkarılmasına yardımcı olmak hem de Türklere yapılan saldırılara karşı koymak amacıyla aşağıda yer alan sorulara cevap verilmesini istemiştir³².

1- Türkiye'nin en eski yerli halkları kimdi?³³

2- Türkiye'de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından getirilmiştir?

---

31 Afet İnan, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", *Bellekten*, C.XXXV, S.140, Ankara 1971, s.519; Mustafa Kemal, *Arıburnu Muharebeleri Raporu*, Ankara 1990, s.3; Baykal, a.g.m., s.532-534; Şemsettin Günaltay, "Atatürk'ün Tarihçiliği ve Fahrî Profesörlüğü Hakkında Bir Hatıra", *Bellekten*, C.III, S.10, Ankara 1939, s.273-274.

32 Ünaydın, a.g.e., s.57.

33 Mustafa Kemal bu konuda daha ziyade Hititler ile ilgilenmiştir. Hititlerle Türkler arasında bir bağ olabileceğinin, bu konunun araştırılması gerekliliğinin altını çizmiştir. Eğer, Hititlerle Türkler arasındaki akrabalık bilimsel olarak ortaya konabilirse, Anadolu üzerindeki hak iddiaları da kendiliğinden ortadan kalkacaktı. Çünkü, Anadolu'nun en eski halkı Türkler olacaktı. İnan, *Atatürk ve Tarih Tezi*, s.244-245; Lewis, Anadolu'da yaşayan halkı Anadolu ile özdeşleştirmek gibi politik bir amaçla başlayan Atatürk'ün Anadolucu teorisinin önemli gerçek unsurları gün ışığına çıkardığını ifade etmiştir. Lewis, a.g.e., s.3.

3- Türklerin cihan tarihinde ve dünya medeniyetindeki yeri nedir?³⁴

4- Türklerin bir aşiret olarak, Anadolu'da devlet kurmaları bir tarih efsanesidir. Şu halde bu devletin kuruluşu için başka bir izah bulmak lazımdır.

5- İslâm tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslâm tarihinde rolü ne olmuştur?³⁵

I. Türk Tarih Kongresi'nin önsözünde Türk tarihçilerinin onun çizdiği anahatlar üzerinde çalışmalar yaptığına vurgu yapılmış ve kongrede yukarıdaki sorulara cevap aranmıştır. Sonuçta ortaya Türk tarih tezi çıkmıştır. Sonuçları bugün dahi tartışma konusu olan Türk tarih tezi, Cumhuriyet Türkiyesi'ndeki en önemli iddia olma özelliğini hâlâ korumaktadır. Atatürk yapılan çalışmaları yakından izlemiş, devletin bütün imkanlarından tarihçilerin yararlanmasını sağlamıştır. Özellikle büyük para ve emek isteyen kazılar ve kazıların buluntuları ile yakından ilgilenmiştir³⁶.

---

34 Türklerin dünya tarihine katkılarında dair göç teorisi dışında yapılan çalışmalardan biri olması münasebetiyle aşağıda tam künyesini vereceğimiz çalışma oldukça ilginçtir. Çalışmanın sahibi Profesör Aster, bütün Batı felsefecilerinin ilham kaynağının Doğu yani Orta Asya olduğunu, dolayısıyla dünyada felsefenin ortaya çıkarıcılarının da Türkler olduğunu iddia etmiştir. Gayet iyi kurgulanıp işlenmiş olan bu makale için bakınız, Ernst Fon Aster, "Felsefe Tarihinde Türkler", **Bellekten**, C.II, S.5/6, Ankara 1938, s.89-98.

35 Bu konuda derhal çalışmaların başladığına ve sonuç alındığına tanık oluyoruz. Süheyl Ünver, "İslâm Tababetinde Türk Hekimlerinin Mevkii ve İbni Sina'nın Türklüğü", **Bellekten**, C.I, S.1, Ankara 1937, s.271-278; Ünver, makalesinde açıkça batıların İslam medeniyetinde var olan her şeyi Araplara ve İranlılara mal etmesinden rahatsız olduğunu, Türklerin de en az Araplar ve İranlılar kadar İslâm ve dünya medeniyetine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Makalenin devamında Türklerin faziletleri ve ilme yaptıkları katkılar dile getirilmiş ve İbni Sina'nın kimliği ile bu iddia desteklenmek istenmiştir.

36 I. Türk Tarih Kongresi Konferanslar-Münakaşalar, s.V; O dönemde yapılan bütün kazılar onun himayesi ve maddi desteği ile başarılımıştır. Onun ölmeden önce en son ilgilendiği konu da tarih olmuştur. Hasta yatağında yatarken Afet İnan'dan Trakya höyüklerinden çıkan kazı buluntularını istemiş ve buluntuları incelemiştir. Yine en son gördüğü kitap Türk Tarih Kurumu'nun yayın organı olan Bellekten'in 5/6. sayısı olmuştur. İnan, **Atatürk ve Tarih Tezi**, s.243-244; Atatürk Bellekten dergisinin adını bizzat kendisi bulmuş ve koymuştur. Uluğ İldemir, "Atatürk ve Bellekten", **Bellekten**, C.III, S.10, Ankara 1939, s.355-356.

Mustafa Kemal Türk tarihçilerine nasıl çalışacaklarına dair yol da göstermiştir. Atatürk'ün Türk Tarih Kurumuna verdiği plan şöyledir: *“Türk ve Türkiye tarihi kronolojik sıraya göre incelenecek, Türk milletinin çeşitli coğrafi bölgelerde kurdukları devletlerin siyasi ve askeri hakiyetlerinin durumu tespit edilecektir. Daha sonra bu devletlerin tarihleri aşağıdaki şemaya dayanılarak ortaya çıkarılacaktır³⁷”*.

1- Devlet Hayatı

a- Devletin şekli, dayandığı anayasa, devlet başkanının hak ve görevleri.

b- Parlamento seçim kanunları, hak ve yetkileri.

c- Hükümet teşkilî ve bakanlar kurulunun kanunî yetkileri.

d- İdari sistem ve kuruluşların işleme düzeni.

e- Ordu teşkilâtının esasları.

f- Yargı organları ve işleme tarzı.

g- Mali sistem.

2- Ekonomik Hayat

a- Üretim, tarım ve ağaç ürünleri.

b- Her çeşit endüstri.

c- Yollar ve ulaşım araçları.

d- İç ve dış ticaret.

3- Fikrî Hayat

a- Dini inanış ve kuruluşlar.

b- Aile düzeni.

c- Örf ve adetler.

d- Müspet ilimlerin bütün dalları.

e- Güzel sanatlar.

Bu konulara ek olarak her konu üzerinde çalışanlara, “Türklerin Medeniyete Hizmetleri” başlığı altında çalışmalar yapmalarını önermiştir.

---

37 Afet İnan, “Atatürk ve Tarih”, *Atatürkçülük*, C.II, İstanbul 1988, s.152-154.

Onun Yalova'da 1930 yılında Türk tarihçileriyle yaptığı toplantılara hazırlanırken Afet İnan'a dikte ettirdiği sorular sadece Türk değil, dünya tarihçilerinin de cevap vermesi gereken sorulardır. Atatürk bu sorulara verilecek cevapların neler olabileceği konusunda da çalışmalar yaparak tarihçilere yol göstermiştir. Başlıca soruları şunlar idi³⁸:

1- İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve intibah dersleri neler olmalıdır? Bugünün hâdiselerinden birini izaha medar olacak tarihî bir nokta-i nazar söyleyebilir misiniz?

2- Tarihî hâdiselerin âmilleri nelerdir? Bu âmillerden sizce en ehemmiyetlisi hangisidir?

3- İnsanların nereden ve nasıl geldikleri hakkında, beşeriyetin bugünkü umumî telâkkisine yaraşabilecek esas ne olabilir?

4- Medeniyet ne demektir?

5- Bu işleri bütün dünya ve beşeriyette ilk yapmış ve yaymış olan insanlar hangi ırktandır? Bu ırkın ilk yurdu neresidir?

Diğer bilim dalları gibi tarihin de bir araştırma metodu olmalıydı. İşte o metodun temeli elde edilen her türlü bulgu ve belgeydi. Tarih belgeye dayandığı müddetçe doğru olabilirdi. Nitekim, kendisinin yazılmasını emrettiği Türk Tarihinin Ana Hatları adlı eserin ilk baskısını tamamlandıktan sonra okumuş, özellikle belge ve güvenilir kaynaklardan yeterince yararlanılmadığı için beğenmemiştir. Eseri yeniden yazılması için araştırmacılara geri göndermiş ve her konuyu sahasında uzman olanların yazmasını istemiştir. Eser belge ve kaynaklardan faydalanılarak yeniden yazılmış ve ancak o zaman Atatürk'ün beğenisi kazanılmıştır. O, tarihle yüzyesil olarak ilgilenenlere itibar etmemiştir. Bu nedenle her olayın olduğu gibi yazılmasını istemiştir. Nutuk'un belgelere dayanması için sarf ettiği gayret ile tarihin vesikaya dayanması gerekliliğine olan inancını bizzat pratiğe aktarmıştır. Tarihte ondan önce de bu tür büyük tarihler yazdırma

38 Afet İnan, Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler, Ankara 1984,s.274.

ve yazma teşebbüsü olmuştur. Ancak onların hiç biri Atatürk çapında bir eser vücuda getirememişlerdir. Çünkü vesikaya istenilen oranda itibar etmemişlerdir³⁹. Onun bu konuda Türk tarihçilerine yol gösteren sözleri bu düşüncelerinin somutlaşmış ifadeleridir⁴⁰:

“Sümmettedarik bir eser vücuda getirerek ferdasında nâdim olmanın ise hiçbir eser vücuda getirmemek aczini itiraf etmek evladır. Biz tarih yazarken bizzat fiiller ve hadiseler sahibi arayan adamlarız. Ve eğer bunları bulamazsak meçhulü ve bu noktada cehlimizi itiraf etmekten çekinmeyelim. Aport yaratmayalım. Bizim mesleğimiz bu değildir. Biz daima hakikat arayan ve buldukça bulduğumuza kani oldukça cüret gösteren adamlarız”. “Her şeyden evvel kendinizin dikkatle ve itina ile seçeceğiniz vesikalara dayanınız. Bu vesikalar üzerinde yapacağınız tetkikatta her şeyden ve herkesten evvel, kendi inisiyatifinizi ve milli süzgecinizi kullanınız.” “Tarih hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçek olayları bulmağa çalışmalıyız. Eğer bunları bulamazsak meçhuliyeti ve bu noktadan cehlimizi itiraf etmekten çekinmeyelim.” “Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir hal alır.”

Görüldüğü gibi Atatürk'ün önemle üzerinde durduğu ilk husus, tarihin belgeye dayalı olarak doğru yazılmasıdır. İşaret ettiği ikinci husus tarihçinin vesikayı kullanırken kendi inisiyatifini kullanması ve milli bir çerçeveden olaya bakmasıdır. Son husus ise eğer konuyla ilgili belge bulunamazsa bunun açıkça itiraf edilmesinden çekinilmemesidir⁴¹.

39 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Türk Tarihi Yazılırken Atatürk'ün Alâka ve Görüşlerine Dâir Hatıralar”, *Bellefen*, C.III, S.10, Ankara 1939, s.349-350; İnan, *Atatürk ve Tarih*, s.155; Örneğin Sezar ve Şarlıman'ın çalışmaları için bakınız, Hasan Cemil Çambel, “Atatürk ve Tarih”, *Bellefen*, C.III, S.10, Ankara 1939, s.269-270.

40 Karal, *Atatürk'ün Türk Tarih Tezi*, s.163; Âkil Aksan, *Atatürk Der ki*, Ankara 1986, s.115.

41 Türk tarihçilerinin araştırmalarının vesikaya dayanması konusunda Atatürk'ün hassasiyeti ve gelişmeler için bakınız İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Yeni Türk Tarihinde Vesikacılık”, *Bellefen*, C.II, S.7/8, Ankara 1938, s.367-371.

2. Atatürk'ün Tarih Anlayışı

a. Evrensel Tarih Anlayışı

Atatürk'e göre tarih insanların kişisel hürriyetlerini ve milletlerin özellik ve bağımsızlıklarını korumaları şartıyla, binlerce yıldan beri aynı kökten türemiş olan insanlık kültürü içinde birleşmeyi sağlamalıydı. Bütün insanlığın yükselmesi için bu duygu bütün insanlıkta şuur bulmalıydı. Tarih milletler arasındaki düşmanlıkları değil kardeşlikleri ortaya çıkarmalıydı. O, Balkan milletleri üyeleri ile Balkan Antantı üzerinde çalışırken şunları ifade etmiştir:

“Balkan Milletleri içtimai ve siyasi ne çehre arz ederse etsinler, onların Orta Asya'dan gelmiş yakın soylardan müşterek celeri olduğunu unutmamak lazımdır. Karadeniz'in Şimal ve Cenup yolları ile binlerce seneler deniz dalgaları gibi birbiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kütleleri, başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, hakikatte bir tek beşikten çıkmış kardeş kavimlerden başka bir şey değildirler⁴²”.

Bu sözleriyle Atatürk bütün milletlerin ortak geçmişine yani Türk Tarih Tezi'ne atıfta bulunmaktaydı. O, bu fikir esas alındığı zaman çeşitli doğal, sosyal, dinsel etkenlerle birbirlerinden ayrılmış, birbirine düşman kesilmiş dünyadaki bütün insanların bir araya gelebileceğine ve barışın tesis edilebileceğine inanıyordu. Ortaya attığı düşünceler bütün milletlerin kardeşliği ve dünya barışının tesisi yönünde oldukça açık evrensel mesajlardır. Onun tarih anlayışı Avrupa'nın sınıfçı, Avrupa dışındaki kültürleri küçümseyen, ben merkezli, kendini büyük görme saplantısına da karşı çıkış niteliğindedir.

b. Millî Tarih Anlayışı

Cumhuriyet Türkiye'si'nin halletmesi gereken en önemli problem, halkın kendi milli kimlik ve benliğinin farkına vardırılmasıydı. Bu amaç-

---

42 Çambel, a.g.m., s.271; Tarih düşüncesinin temeli, “Yurtta sulh cihanda sulh” idi. Ünaydın, a.g.e., s.59; Karal, Atatürk'ün Türk Tarih Tezi, s.164.

la yoğun tarih araştırmalarına başlanılmıştır. Tarihin bu amaçla kullanılması, özellikle Cumhuriyet devri ilk tarihçileri üzerinde oldukça etkisi olan Fransız pozitivist yazar Seignobos tarafından ortaya atılmıştır. Seignobos XIX. yüzyıl başlarında verdiği bir konferansta tarih eğitiminin siyasal eğitimde bir araç olarak çok etkili olduğunu vurgulamıştır. Ona göre tarih, yurttaşlık bilgisi şeklinde okutulmalıydı ve tarih öğretmenleri gelecek kuşakları, geleceğin yurttaşlarını eğitme misyonunu üstlenmeliydi. Bu nedenle milli tarih halkı yönlendirmek amacıyla kaleme alınmıştır. Milli tarih yazımı değerlerle yüklüdür. Arzulanan bir geleceğe yöneliktir. Gökalp'in deyimiyle "*milletin vicdanıdır*". Cumhuriyetin ilk tarihçileri çalışmalar yaparlarken milli vicdanı oluşturmak ve millete milli bir kimlik kazandırmak hedefini hiçbir zaman göz ardı etmemiřlerdir⁴³. I. Türk tarih kongresinin açılış konuşmasını yapan Milli Eğitim Bakanı Esat Bey Cumhuriyetin kurucularının tarih eğitiminden ne beklediklerini açıkça dile getirmiştir. O, tarihi bütün sosyal bilimlerin temeli kabul ederek, tarihin Türk milletinin varlığını ve benliğini ve dünya medeniyetine olan hizmetlerini ortaya çıkaracak tarzda kaleme alınması gerekliliğine vurgu yapmıştır. İlaveten kendisi de yukarıdaki doğrultuda "*Türklerin şanlı geçişine*" ait bir bildiri sunmuştur. Fuat Köprülü ise yapılan tarih çalışmalarını "*Gazi'nin irşadı ve teşvikiyle başlayan milli tarihimizi yeniden yaratmak faaliyeti*" olarak nitelemiřtir⁴⁴.

İlk olarak batılı tarihçilerin yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Bunlardan Fransız Léon Cahun'ün 1873'te I. Oryantalistler kongresinde sunduğu, "*Orta Asya'nın prehistorik çağında Orta Asya'da bir iç deniz olduğu ve bu iç denizin kurumasıyla Türklerin göç ettikleri ve dünyanın geri kalan kısmını medenileştirdikleri*" tezi, Atatürk ve çalışma arkadaşlarının gözünden kaçmamıştır. Derhal bu konuda araştırmalara geçil-

---

43 Behar, a.g.e..s. 32-33, 76-77; Kendisi de bir Medeni Bilgiler kitabı yazdırmış olan Mustafa Kemal'in bu konferanstan ve Seignobos'un düşüncelerinden haberdar olduğu açıkça ortadadır. Bakınız, Afet (İnan), *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler*, C.I, İstanbul 1931, 287 s.; Recep (Peker), *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler*, C.II, İstanbul 1931, 291 s.

44 I. Türk Tarih Kongresi, s.5-13, 47.

miştir. Böylece Türklerin medeniyete hiç bir şey katmadıkları yönündeki Batı kaynaklı bilgiye, yine bir Batılının teziyle karşı konulmaya çalışılmıştır⁴⁵.

Atatürk ve Türk tarihçilerinin dikkatini çeken ikinci ve daha önemli olay Orhun Yazıtları olmuştur. Orhun Yazıtları'nın 1887-1888 tarihinde keşfinin ardından 1896'da Wilhelm Thomsen'in yazıları çözmesiyle Türk tarihçilerinin batılılara cevap olarak kullanabilecekleri bir alan bulunmuştur. Bu yazıtların keşfi ve Türkiye'de iyice tanınması Türk araştırmacıların dikkatini Orta Asya Türk tarihine çekmiştir. Türklerin Müslümanlığı kabulüyle İslâm öncesi Türk tarihi neredeyse unutulmuştu. Yapılan çalışmaların tamamı Batılılar tarafından gerçekleştirilmişti. Onlar da tarihi ancak kendi doğrularını esas alarak yazmışlardı. Ancak Orhun Yazıtları durumun Avrupalıların iddia ettikleri gibi olmadığını kanıtı olarak kabul edilmiştir. Bu yazıtlar Türklere pek yakından tanımadıkları, araştırılmaya muhtaç bir saha ve şanlı bir geçmişi müjdelemiştir. Orta Asya'daki şanlı Türk geçmişi gün ışığına çıkarıldığında Batılar tarafından iddia edilen olumsuzluklara da güzel bir cevap verilmiş olacaktır⁴⁶.

---

45 Afet İnan bu konuda hiçbir tereddüde yer olmaksızın Türklerin Dünyayı medenileştirdiklerinin kesin olduğunu ifade etmiş ve iddiası **I. Türk Tarih Kongresi**'ne katılanlar tarafından alkışlarla karşılanmıştır. **I. Türk Tarih Kongresi**, s.36; Türk tarihçilerinin savlarını kanıtlamak için Fransız tarihçilere yaptıkları atıflar küçümsenemeyecek derecededir. Özellikle **I. Türk Tarih Kongresi** zabıtlarında bu yoğunluğu izlemek mümkündür. Örneğin Afet İnan Orta Asya'dan büyük göçe ait iddialarını desteklemek için başka bir Fransız André Berthelot'un "L'Asie Ancien, Central et sud-Orientale d'aprees Ptoleme" adlı eserini kullanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; **I. Türk Tarih Kongresi**, s.3 vd.; **Türk Tarihinin Ana Hatları**, s.77-87; Behar, a.g.e., s.64.

46 Orhun Yazıtlarının Türk kamuoyundaki etkileri hakkında ayrıntılı bilgi ve yapılan çalışmalar için bakınız, Copeaux, a.g.e., s.18-22; Türk tarihinin geçmişi hakkında **Türk Tarihinin Ana Hatları**'nda şunlar ifade edilmiştir: "Bu eserin gayesi asırlarca çok haksız iftiralara uğratılmış, ilk medeniyetlerin kuruluşundaki hizmet ve emekleri inkâr olunmuş Büyük Türk Milletine, tarihî hakikatlere dayanan şerefli mazisini hatırlatmaktır. Şunu da ilâve edelim ki on bir bin yıllık göğüs kabartan ve alın yükselten bir mazî, Türk milletine boş ve lüzumsuz bir gurur vermeyeceği gibi, her milletin tarihinde görülmüş ve görülebilecek hallerden birkaç asır ön saftan ayrılmış bulunmak ta fütür vermez." **Türk Tarihinin Ana Hatları**, s.73.

Bu amaçla yoğun tarih araştırmaları bařlamıř⁴⁷ ve Türk tarih tezi ortaya çıkmıřtır⁴⁸. alışmalar sonunda Türklerin de övünebilecekleri bir tarihleri olduğu kanıtlanmıřtır⁴⁹. Hatta daha önce kurulan Türk devletlerinden 16 tanesinin bayrağı cumhurbaşkanlığı forsuna alınarak Türkiye Cumhuriyeti'nin bu devlet geleneğinin temsilcisi olduğuna vurgu yapılmak istenmiřtir⁵⁰.

Ömrünün yarısını savaşlarda geçirmiş ve Türkün en yüksek medeni vasfına bizzat tanık olmuş biri olarak Atatürk'ün Türklerin barbarlığına ve medeniyet düşmanı olduğuna inanması mümkün değildi. Çünkü onun komuta ettiği erat kimi zaman kendi canı pahasına da olsa cephede savaştığı düşmanına yardım elini uzatmıřtır⁵¹. Cephede savaştığı düşmanına bile merhametle bakmayı başarabilen bir milletin barbar olması beklene-

---

47 Tarih araştırmaların yoğunluğu ve Atatürk'ün bu çalışmalara verdiği değer için bakınız Ruşen Eşref Üneydin, **Atatürk Tarih ve Dil Kurumları**; Hâtıralar, Ankara 1954, 51-52.

48 Türk tarih tezine yapılan eleştiriler ve cevapları için bakınız; şemsettin Günaltay, "Türk Tarih Tezi Hakkındaki İntikatların Mahiyeti ve Tezin Kat'ı Zaferi", **Belleten**, C.II, S.7/8, Ankara 1938, s.337-365; Falih Rıfkı, hem tarih hem de dil tezlerinde bazı aşırılıklar olduğunu ancak, Atatürk'ün aşırıları deneyerek doğruya ulaşmayı hedeflediğini, ne yazık ki, eserini sonuçlandırmaya ömrünün yetmediğini ifade eder. Falih Rıfkı Atay, **ankaya**, İstanbul 1984, s.479.

49 Türklerin Orta Asya'dan göç teorisi kuvvetli verilere dayanarak ispat edilememiş olmasına ve yapılan tüm eleştirilere rağmen, Orta Asya hakkında 1998'de yapılan bir çalışmanın hemen başlangıcında göç yolları haritasının karşımızda yer alması oldukça manidardır. Bu tutum bize 1930'larda yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı kabul edilen bu görüşün Türk araştırmacıları ve milleti tarafından ne kadar kabul gördüğünün de güzel bir örneğidir. Nihat Kaşıkçı-Hasan Yılmaz, **Orta Asya-Anadolu Göç Coğrafyası Tanrı Dağlarından Malazgirt'e**, Ankara 1998, s.17.

50 Topçubaşı, **a.g.e.**, s.176.

51 17 Nisan savaşları sonrasında dönemin ABD. büyükelçisi Lewis Einstein da bu konuda, Türklerin fevkalade mertçe davranıp denize düşen İngiliz denizcileri kurtardırđıklarını anlatır ve sonra şöyle devam eder: "Bir dakika önce umursamadan öldürdükleri insanları, bir dakika sonra iyilikleriyle şaşkın bırakıyorlardı. İlk İngiliz esir deniz altıncıları, Çanakkale'deki hastaneyeye ıslak elbiseleri içinde titreye titreye götürülür götürülmez, hastanedeki Türk yaralıları onlara misafir muamelesi yapmaya başlamışlardı. Ellerinde neleri varsa ısrarla bu askerlere verdiler, şekerler ikram ettiler". Alan Moorehead, **Çanakkale Geçilmez**, eviren Günay Salman, İstanbul 1972, s.136-137

mezdi. Türk tarihi bu tür olayların örnekleriyle doluydu⁵². Tarihi bir gerçeklik olan ve kendisinin de inandığı Türkün medeni özelliklerinin dünyaya tanıtılması gerekliydi. Bu ise ancak tarihi gerçeklerin ortaya çıkarılmasıyla mümkün olabilirdi. Bu düşüncesini onun söylev ve demeçlerinde somut olarak takip etmek mümkündür. Ona göre⁵³:

“Büyük devletler kuran ecdadımız büyük ve şümullu medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için borçtur.” “Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.” “Eğer bir millet büyükse, kendisini tanımakla daha büyük olur.” “Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, büsbütün Türk çocukları kendileri için lâzım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları, istiklâl fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyecektir.” “Ey Türk Milleti! Sen yalnız kahramanlık ve cengâverlikte değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin. Tarih, kurduğun medeniyetlerin sena ve sitayişlerle doludur. Mevcudiyetine kasteden siyasî ve içtimâî amiller birkaç asırdır yolunu kesmiş, yürüyüşünü ağırlaştırmış olsa da, on bin yıllık fikir ve hars mirası, ruhunda bakir ve tükenmez bir kudret halinde yaşıyor. Hafızasında binlerce ve binlerce yılın hatırasını taşıyan tarih, medeniyet safında lâyük olduğun mevkii sana parmağıyla gösteriyor. Oraya yürü ve yüksel! Bu, senin için hem bir hak, hem de bir vazifedir.”

Mustafa Kemal'in milli tarih görüşü de iki kısımdır. İlki Türkçü, yani yukarıda açıklamaya çalıştığımız Türk milletinin medeni vasfını ve in-

---

52 Haçlı seferleri esnasında Antalya civarında kaybolan Haçlı askerine halk o kadar iyi davranmıştır ki Türkleri yok etmeye gelen Haçlılar Müslüman olmuşlardır. Bu olay üzerine bazı batılı kaynaklarda, “Ey merhamet! Sen her türlü hıyanetten de daha zalimsin!” ifadesi yer alacak kadar Türkün yüksek insani yönü dile getirilmiştir. Osman Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul Tarihşiz, 5. Baskı, s.305.

53 **Atatürkçülük**, C.I, İstanbul 1988, s.358; **Türk Tarihinin Ana Hatları**, s.74.

sanlığa hizmetlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan hedeftir. İkincisi ise Anadolu teori olarak adlandırabileceğimiz, Anadolu üzerindeki iddialara cevap vermek için ortaya atılan Anadolu'nun ilk yerlilerinin ve Anadolu medeniyetinin kurucularının Türk olduğunu ispata yönelik yapılan çalışmalardır. Bu amaçla Sümerlerin ve Etrükslerin⁵⁴ Türklerle ilişkilerini ve akrabalıklarını ortaya koyacak çalışmalar yapılarak şaşırtıcı sonuçlar elde edilmiştir⁵⁵. Araştırma sonuçları değerlendirilerek Yunanlıların ve Ermenilerin Anadolu'nun kendi toprakları olduğu yönündeki iddialarına cevap verilmiştir⁵⁶. Çalışmaların sonuçları 1932 yılındaki I. Türk Tarih Kongresi'nde yerli bilim adamlarına sunulmuş ve yerli araştırmacılar ve kongreye davetli olarak katılan tarih öğretmenlerinden destek görmüştür⁵⁷. 1937'deki II. Türk Tarih Kongresi'nde ise Türklerin Dünya medeniyetine katkıları ve Anadolu'nun kadim Türk yurdu olduğuna dair bulgular dünya tarihçilerinin tetkikine sunulmuş ve önemli tartışmalar yol açmıştır⁵⁸.

54 Wilhelm Brandenstein, "Etrükslerin ve Tyrrhenlerin En Eski Tarihine Ait Dil Tetkikleri", *Bellefen*, C.I, S.3-4, Ankara 1937, s.677-713. Yazar, Etrüksçe ile Türkçe'deki dil benzerliklerinin katiyyen tesadüf olamayacağını, bu benzeyişin temellerinin aynı coğrafyada yaşamayla olabileceğini açıkça iddia etmiştir. Brandenstein, a.g.e., s.711.

55 Copeaux, a.g.e., s.17; Bu konudaki çalışmalar bugün dahi ilgi çekmekte ve şaşırtıcı sonuçlar alınabilmektedir. Polat Kaya, "Etruscan/Turkish Connection Chapter II The Etruscan Orator Inscription", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.118, İstanbul 1999, s.115-120.

56 Öne sürülen iddiaları ispat için Türk Tarih Kurumu'nun yayın organı olan *Bellefen*'in daha ilk sayısında Türklerin Orta Asya kökenine dair bir makalenin bulunması yapılan çalışmalara verilen önem hakkında bize bir parça bilgi verebilir. Reşit Tankul, "Alp Kelimesi ve Alpin Irkın Yurdu", *Bellefen*, C.I, S.1, Ankara 1937, s.26-41.

57 Kongrede yer alan bildirimler ve tartışmaların içeriği için bakınız, *I. Türk Tarih Kongresi*, 629 s.; tahlili için bakınız Behar, a.g.e., s.119-160; Kodaman, a.g.e., s.94-95. Kongrenin hemen ardından kitap haline getirilen konferans tutanakları Milli Eğitim Bakanlığı'nın 450/12 ve 19/2/933 tarihli tamimi ile ülkedeki bütün tarih öğretmenlerine ve okul kütüphanelerine hediye olarak gönderilmiştir. Bu yaklaşım genç Türkiye yöneticilerinin tarihe verdikleri önemi ve tarihten neler beklediklerini göstermesi açısından çok önemlidir. Örneğin Burdur Lisesi ve tarih öğretmenine 18/2/933 tarih ve 429 nolu paket ile kongre tutanakları gönderilmiştir. (Burdur Lisesine gönderilen *I. Türk Tarih Kongresi* adlı eserin kapağındaki el yazısı kayıt).

58 Atatürk Türk tarih tezini ortaya attığı zaman ırkçılık ve emperyalizmle suçlanmıştır. Ancak onun tarih anlayışı milletlerarası kardeşliği ve barışı savunmak için geliştirilmiş olduğundan bu iddialara itibar edilmemiştir. Karal, *Atatürk'ün Türk Tarih Tezi*, s.164; Kongrenin tahlili için bakınız Behar, a.g.e., s.161-194; Kodaman, a.g.e., s.94-95.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk realist bir devlet adamı olarak içinde bulunduğu zorlukların ve elindeki kaynakların farkındaydı. O bir Türk rönesansı olmadan kalkınmanın ve uluslaşma sürecinin tamamlanamayacağını çok iyi tespit etmiştir. Bu nedenle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kültür olduğunu bir çok açıklamasında vurgulamıştır. Yapılan devrimlerin temel unsurunu daima kültür teşkil etmiştir. Yazı, şapka, kılık kıyafet devrimleri, yaratılması hedeflenen toplum için ön hazırlıkları oluşturmuştur. Bu devrimlerin hemen ardından Türk rönesansını gerçekleştirecek bilimsel kurumlar kurulmaya başlanmıştır. Örneğin Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi'nin Tıp Fakültesinden önce kurulması Mustafa Kemal'in sosyal bilimlere verdiği önemin en açık göstergesidir. Bu nedenle o mesaisinin büyük çoğunluğunu sosyal bilim çalışmalarına ayırmış, kendisi de bu araştırmaların içinde bulunmuştur. Mustafa Kemal sosyal bilimler sahasında ise daha ziyade dil ve tarih çalışmaları ile yakından ilgilenmiştir. Yaptığı çalışmaların içinde tarihe olan ilgisi ve verdiği değer ise apayrı önem taşımıştır.

Atatürk tarihi her zaman yol gösterici olarak görmüş ve aşağıda yer alan sözleri ile de bu fikirlerini beyan etmiştir⁵⁹: *“Tarih ne güzel aynadır. İnsanlar, bhusus ahlakta mütekâmil olamayan kavimler, en büyük mukaddesat karşısında bile hasis hissiyata tâbi olmaktan men'i nefis edemiyor. Tarihin sinesine geçen büyük hadisatta, bu hadiseler içinde âmil ve fâil olanların etvar ve harekât ve muamelâtı onların ahlâk seciyelerini gösterir.”* *“İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve intibah dersleri; bence devletlerin, umumiyetle siyasi müesseselerin teşekkülünde, bu müesseselerin mahiyetlerini tebdilde ve bunların inhilâl ve inkırazlarında müessir olmuş olan sebepler ve âmillerin tetkikinden çıkan neticeler olmalıdır.”* *“Tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiç bir zaman inkâr edemez.”*

---

59 Atatürkçülük, C.I, s.360.

O tarih anlayışı ile sadece dünya barışına katkıda bulunmamış, en büyük eseri olan Türk Milli varlığının da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Türk milli varlığını ve kimliğini tüm dünyaya tanıtmış ve kabul ettirmiştir. Tarihi bilgileri okuyup o bilgilerden yararlanmakla kalmamış, tarihçilerin yaptığı araştırma sonuçlarının hatalarını, eksiklerini bulacak ve düzeltecek kadar da kendisini tarih bilgisiyle donatmıştır⁶⁰. Tarihe verdiği değeri görevi tarih araştırmaları yapmak olan Türk Tarih Kurumu'nu kurarak somut olarak ispat etmiştir. Bu kurumu kurmakla yetinmeyip gelecekte yaşaması için gerekli finansmanı da temin etmiştir⁶¹.

---

60 F. Öymen, "Atatürk, Türk Milletinin Kalbinde, Türk Milletinin Ruhunda Kendine Güvenme Kudretini Yarattı", **Belleten**, C.III, S.10, Ankara 1939, s.281-283; **Türk Tarihinin Ana Hatları** adlı eser üzerinde kendi el yazısıyla yaptığı eklemeler ve düzeltmeler için bakınız, **Belleten**, C.III, S.10, Ankara 1939, Levha.LXXXII-XCI.

61 Atatürk 5 Eylül 1938'de düzenlediği vasiyetnâme ile İş Bankası'ndaki hisselerinin gelirinin yarısını Türk Tarih Kurumu'na bağışlamıştır. O, bu davranışı ile tarihi araştırmalara verdiği önemi ve Türk Tarih Kurumu'nun yaşamasına olan inancını gelecek kuşaklara aktarmıştır. **Türk Tarih Kurumu Yayın Kataloğu**, Ankara 1998, s.V; Mazhar Leventoğlu, **Atatürk'ün Vasiyeti**, İstanbul 1968, s.100-101; Behar, a.g.e., s.96.